

Verkiezingsthema: Buitenlandse politiek

[Achtergrond](#) - 22 september 2021 - Auteur: Marja Verburg

Duitsland heeft onder kanselier Merkel een steeds prominentere rol in de internationale politiek gekregen. Dat begon met de eurocrisis, vervolgens werd ze de spil in de onderhandelingen met Rusland in de Oekraïne-crisis en drukte haar stempel op het Europese vluchtelingenbeleid en de omgang van de EU met China. Nu ze vertrekt, moet haar opvolger opereren in internationale verhoudingen die alleen maar moeilijker zijn geworden.

Merkels uitgangspositie in de politiek was altijd: de lijnen openhouden. Hoe getroebleerd de relaties met Rusland, Turkije of China ook raakten, ze bleef met Poetin, Erdogan en Xi in gesprek. Ze uitte, desnoods in bedekte termen, kritiek op de inperking van persvrijheid en democratische rechten in deze landen, maar zorgde ervoor dat ze *on speaking terms* bleef met Poetin, deals kon sluiten met Turkije en handel kon blijven drijven met China.

Rusland

De Duits-Russische relatie is sinds de Russische annexatie van het Oekraïense schiereiland de Krim in 2014 flink bekoeld. Mede op aandringen van Duitsland legde de EU sancties op aan Rusland. Tegelijkertijd werd Merkel in 2014 en 2015 de [spil in de internationale onderhandelingen](#) om militaire escalatie in Oekraïne te voorkomen.

De relatie bereikte een nieuw dieptepunt na de [vergiftiging van de Russische oppositieleider Navalny](#) in 2020. Hij kon in een Duits ziekenhuis herstellen, waar Merkel hem bezocht. De kanselier liet in ongekend felle bewoordingen weten dat ze de Russische regering voor de vergiftiging verantwoordelijk houdt en veroordeelde die scherp. Navalny zit inmiddels in een Russisch strafkamp.

Terwijl dit allemaal speelde, werd de gaspijpleiding Nord Stream 2 aangelegd, die Russisch gas via de Oostzee naar Duitsland moet brengen. Dat project is zowel tegen het zere been van Oost-Europese landen als Oekraïne, dat tot nu Russisch gas doorvoert, als van de Verenigde Staten, die niet willen dat Europa zich zo afhankelijk maakt van Rusland. De pijpleiding is inmiddels af en [Duitsland belooft](#) te zorgen dat Oekraïne een gastransitland blijft.

De nieuwe Duitse kanselier krijgt aan Rusland nog een zware dobber. Het conflict in Oost-Oekraïne, waar Russische separatisten de dienst uitmaken, laait regelmatig op en Poetin laat zich in andere grote internationale conflicten zoals in Syrië weinig aan Europa en Duitsland gelegen liggen. Duitsland lijdt bovendien onder [cyberaanvallen vanuit Rusland](#) - ook nu rond de verkiezingen - die de Russische overheid volgens de Duitse regering faciliteert.

De CDU/CSU en de SPD willen in de relatie met Rusland Merkels koers voortzetten: samenwerken als het om klimaatbeleid, energie, internationale veiligheid en bestrijding van de pandemie gaat, maar in de EU vasthouden aan de opgelegde sancties en de voorwaarden die Rusland zijn gesteld om een einde te maken aan het conflict in Oost-Oekraïne. Bündnis 90/Die Grünen, die waarschijnlijk deel uitmaakt van een volgende Duitse regering, neemt een hardere positie in: de partij zegt in haar verkiezingsprogramma Nord Stream 2 te willen stopzetten. Tegelijkertijd erkennen de Groenen dat de EU met landen als Rusland moet samenwerken in de strijd tegen klimaatverandering. De FDP, ook een mogelijke regeringspartij, is ook kritisch over Nord Stream 2, maar eist geen einde van het project.

China

Tijdens haar laatste EU-voorzitterschap wist Merkel in december 2020 op het nippertje een [handelsakkoord met China](#) te sluiten. Het investeringsverdrag moet onder meer zorgen voor eerlijke toegang van Europese bedrijven tot de Chinese markt, internationale duurzaamheidsstandaarden en voor betere arbeidsomstandigheden in China. De handelsbelangen zijn voor Duitsland groot, vooral voor de auto-industrie. China is de belangrijkste handelspartner, het handelsvolume tussen beide landen bedroeg vorig jaar bijna 212 miljard euro.

Het verdrag lost echter de problemen met China niet op: spanningen over mensenrechten en problemen die Duitse bedrijven ondervinden op de Chinese markt. China perkt de politieke vrijheden in Hongkong steeds verder in en de EU heeft China eerder dit jaar sancties opgelegd vanwege de onderdrukking van de Oeigoeren. En hoewel er afspraken zijn gemaakt om het ondernemers makkelijker te maken zaken te doen in China, blijven de regels voor buitenlandse bedrijven er veel strenger dan andersom. Dat zorgt voor ongelijkwaardige verhoudingen.

De CDU/CSU en de SPD benadrukken in hun verkiezingsprogramma's dat Duitsland en Europa niet om economische, ecologische en politieke samenwerking met China heen komen. Daarvoor is het land te groot en belangrijk. Tegelijkertijd veroordelen ze de mensenrechtenschendingen. De CDU/CSU wil samen met internationale partners "eensgezind tegen China's machtswil" optreden. De

Groenen en de FDP erkennen ook dat samenwerking met China nodig is, maar veroordelen de mensenrechtenschendingen in hardere bewoordingen en stemmen niet in met het handelsverdrag in zijn huidige vorm.

De Verenigde Staten en Europa

Toen Donald Trump in 2016 president van de Verenigde Staten werd, verslechterden de betrekkingen van Duitsland en Europa met de VS flink. De transatlantische samenwerking was niet meer vanzelfsprekend, er ontstonden hevige handelsconflicten en de EU kon in internationale conflicten niet meer van de VS op aan. Met de komst van president Joe Biden begin dit jaar zijn de [relaties een stuk beter](#) geworden. Maar ook het Amerika onder Biden is niet meer dezelfde NAVO- en internationale partner als voorheen. Bovendien zijn de verhoudingen in de EU ook door de Brexit veranderd. De Frans-Duitse as is sindsdien nog centraler geworden.

De veranderingen in de internationale politiek hebben Duitsland en de EU ervan doordrongen dat ze meer op eigen benen moeten staan. Onder Merkels kanselierschap is de leidende rol die Duitsland in Europa speelt steeds vanzelfsprekender geworden. Waar Duitsland zich vroeger meer op de vlakte hield, treedt het nu duidelijk naar voren. Buurlanden verwachten bij internationale crises inmiddels ook dat Duitsland optreedt.

De CDU/CSU, de SPD, de Groenen en de FDP erkennen allemaal het belang van samenwerking in VN-verband, binnen de NAVO en in de EU. Die Linke wil dat de NAVO wordt opgeheven, vindt dat alle Duitse militaire missies in het buitenland moeten worden gestopt en wil vreedzame internationale relaties ook met China en Rusland onderhouden. Vanwege deze internationale standpunten is Die Linke voor geen van de andere partijen een serieuze coalitiepartner in een bondsregering, ook niet voor de SPD en de Groenen.

Met de AfD willen de andere partijen vanwege haar rechts-radicalen standpunten sowieso niet samenwerken, maar ook op het gebied van internationale politiek staat de partij ver van de anderen af. Zo wil de AfD net als Die Linke intensievere en gelijkwaardigere samenwerking met Rusland en China en pleit ze voor een Dexit, het uittreden van Duitsland uit de EU.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/46042/verkiezingsthema-buitenlandse-politiek>